

Kommunalt veto stoppar 9 av 10 friskolor i S-kommuner

Sammanfattning

Friskolornas riksförbund har i denna rapport gjort en djupstudie över hur socialdemokratiskt ledda kommuner har agerat när det gäller inställningen till nyetableringar av friskolor under föregående mandatperiod, 2010-2014. Resultatet är tydligt. Hela 87 procent av alla grundskolor som fått godkänt av Skolinspektionen under perioden åren 2010-2014 har socialdemokratiska lokalpolitiker velat stoppa, avstyrka, i sina remissvar. Det innebär att om ett kommunalt veto hade funnits redan 2010 så hade dessa grundskolor, från norr till söder, inte existerat. De elever och lärare som varje dag går till skolan eller jobbet - för att de vill och gjort ett aktivt val - skulle ha nekats den möjligheten om det hade funnits ett kommunalt veto under förra mandatperioden.

Den 1 april 2015 gav regeringen tilläggsdirektiv till den s.k. Skolkostnadsutredningen som innebär att utredaren ska se över möjligheten att införa ett kommunalt veto.¹

Regeringen Löfven tar nu ett första steg mot vad som närmast kan betraktas som ett carte blanche till kommunpolitiker att stoppa konkurrens från en annan huvudman och därmed också den pedagogiska mångfalden. Direktivet visar att utbildningsminister Gustav Fridolin har svängt i frågan. Så sent som i valrörelsen 2014 sa Fridolin:

”Nej, man kan inte införa ett kommunalt veto, för vad man i praktiken gör då, det är att man stoppar en by som vill driva vidare en byskola som politikerna har velat lägga ner. Vi är ju för att det finns byskolor som lever vidare för att byn har ett engagemang, att det finns pedagogiska alternativ”

Fridolin uttryckte sig väl, då. Miljöpartiets tidigare starka motstånd mot ett kommunalt veto gäller nu inte längre. Nu offras principerna om individens skolval, vikten av mångfald och lokala lösningar för att istället värna regeringssamarbetet med Socialdemokraterna som däremot gick till val på att just införa ett kommunalt veto.

Ett kommunalt veto skulle innebära att många skolor aldrig får möjligheten att öppna dörrarna till klassrummen. Detta trots godkännande av Skolinspektionen och en önskan hos elever, föräldrar och lärare. Nya friskolor, byskolor, som idag är populära och framgångsrika skolor, skulle aldrig getts möjlighet till att just bli framgångsrika om ett kommunalt veto redan hade existerat. För socialdemokratiska lokalpolitiker är ideologin och motståndet mot fristående skolor, inte skolornas kvalitet eller vad de kan tänkas bidra med, som fäller avgörandet när det gäller friskolors etableringsmöjligheter.

Tidigare studier har visat på liknade resultat. Demoskop presenterade under maj 2015 en undersökning som visade att 8 av 10 socialdemokratiska lokalpolitiker vill ha möjligheten att stoppa nyetableringen av friskolor i sina kommuner. Den studie som vi presenterar här, som baseras på hur socialdemokraterna i kommunerna har agerat, visar att de har försökt stoppa 87 procent av alla nya grundskolor mellan 2010-2014.

¹ Dir. 2015:37

Bakgrund

Socialdemokraterna har historiskt varit motståndare till friskolereformen. En ovilja och misstänksamhet mot privata aktörer inom välfärden präglade Socialdemokraternas syn på valfrihetslösningar under 80- och 90-talet.²

Efter regeringen Bildts friskolereform 1992 behöll socialdemokratin en viss avogsamhet mot friskolor men förhöll sig ändå relativt pragmatiskt till friskolornas existens. Lokalt skiftade också attityderna och många socialdemokrater hade en mer välkomnande inställning till friskolor. Inför valet 2006 öppnade dock Göran Persson för att införa vinstförbud för friskolor och för att förbjuda religiösa friskolor.³ I Socialdemokraternas valmanifest slogs det fast att kontrollen över friskolor skulle öka, att kommunerna skulle få bestämma mer vid en etablering av friskolor och att eventuella vinster skulle återföras till skolorna.⁴

Efter valförlusten konstaterade Socialdemokraterna i sin valanalys att denna skeptiska inställning till friskolor bidrog till att skrämja bort föräldrar som själva önskade välja skola åt sina barn.⁵ I syfte att förnya sin skolpolitik genomförde Socialdemokraterna ett internt rådslag. Slutrapporten hade en mer positiv ton till föräldrarnas rätt att välja skola och till friskolor generellt än valmanifestet hade haft. De behöll emellertid kraven på ökad politisk kontroll över friskolornas etablering och på förbud mot vinstutdelning.⁶

Viljorna spretade dock internt och inför Socialdemokraternas kongress 2009 argumenterade sex ledande socialdemokratiska skolpolitiker i Stockholmsområdet mot kommunalt veto och mot vinstförbud.⁷

På 2009 års kongress fastställdes den tidigare linjen om ökad kommunal insyn vid etableringar av friskolor, men den ställde sig inte bakom ett kommunalt veto. Samtidigt ändrades den tidigare linjen om vinstförbud. Så länge som en skola höll hög kvalitet skulle vinst vara tillåten.⁸

Denna linje rev Håkan Juholt upp vid sitt tillträde som partiledare men några konkreta nya förslag hann inte antas innan Juholts avgång.⁹

Det var i denna oklara situation som Stefan Löfven övertog partiledarskapet. Självtidigare hade han sagt att ett förbud mot vinster i välfärden inte lät sig göras, men mer friskoleskeptiska krafter som funnit stöd i Juholts retorik drev på för en annan utveckling.¹⁰

Partiets otydligheter och åsiktsskiftningar speglades märkbart i Socialdemokraternas arbete inom den så kallade Friskolekommittén. Kommittén tillsattes 2011 på uppdrag av alliansregeringen och hade till uppgift att beskriva ägarstrukturen inom skolväsendet och

² Svanborg-Sjövall, 2011.

³ TT, Dagens Nyheter, 2004.

⁴ Socialdemokraterna, valmanifest 2006. Sid 8.

⁵ Socialdemokraterna, Valanalysgruppens slutrapport, 2006, s. 107-108

⁶ Socialdemokraterna, Skolplattform, 2007, s. 12-13

⁷ Grönblad; Johansson; Ljungdell; Nilsson; Noord & Nygren, 2009

⁸ Hennel, 2009 & Socialdemokraterna, Politiska riktlinjer, 2009, s. 52-54

⁹ Strömberg, 2012 & Lindgren, 2011

¹⁰ Kulle, 2012 & Törnmalm, 2012

utreda gällande villkor och regler för friskolor. I friskolekommittén inledde Socialdemokraterna ett samarbete med Miljöpartiet.¹¹ Miljöpartiet klargjorde samtidigt att frågan om införande av ett kommunalt veto inte var förhandlingsbar. Miljöpartiets representant i kommittén, Mats Pertoft, konstaterade följande:

Ett veto skulle framför allt vara skadligt mot mindre, fristående skolor. Till exempel när föräldragrupper vill rädda en skola som vill läggas ner – det är inte en politik som vi miljöpartister skulle kunna gå med på.¹²

I november 2012 verkade det också som att Socialdemokraterna inte skulle gå fram med något krav på kommunal vetorätt. Socialdemokraternas skolpolitiska talesperson, Ibrahim Baylan, såg det som ett resultat av deras gemensamma arbete med Miljöpartiet:

MP och S har inte alltid dragit jämnt i de här frågorna, oftast har det varit tvärtom. Nu har vi tagit ett stort steg. Vi har ansträngt oss.¹³

Denna bild delade även Mats Pertoft som menade på att Miljöpartiet och Socialdemokraterna hade "enats om att inte driva frågan om ett kommunalt veto."¹⁴

Inför Socialdemokraternas kongress i april 2013 mobiliserade dock de friskoleskeptiska grupperna. Med understöd av LO ville de få Socialdemokraterna att gå till val på ett kommunalt veto mot friskolor och ett totalförbud mot de 70 procent av friskolor som drivs som aktiebolag.¹⁵

Efter två dagars kongressförhandlingar slutade frågan i en kompromiss. Något totalförbud mot aktiebolagsdrivna friskolor ska inte införas. Istället blev beslutet att kommunerna ska få ett "avgörande inflytande" över nyetableringar av alla friskolor genom ett krav på samarbetsavtal mellan en friskola och kommunen för att skolan ska få starta.¹⁶

Efter kongressen spretade tolkningarna av den exakta innebörden av besluten. Ledande socialdemokrater vägrade ta ordet veto i sin mun i enlighet med vad de tidigare sagt i Friskolekommittén.¹⁷

När Stefan Löfven kommenterade beslutet sa han att:

Man får kalla det vad man vill /.../ de folkvalda måste ha inflytande och kunna hantera skattepengarna på ett bra sätt.¹⁸

De mer friskoleskeptiska socialdemokraterna som drivit frågan var dock tydligare. Så här

¹¹ TT, Lärarnas Nyheter, 2012

¹² Jaderup Fjellman, 2013

¹³ TT, Sveriges Television, 2012

¹⁴ Jaderup Fjellman, 2013

¹⁵ Friskolornas riksförbund, 2013 & Jaderup Fjellman, 2013

¹⁶ Magnusson, 2013

¹⁷ TT, Sveriges Television, 2012

¹⁸ Holmin & Knutson, 2013.

beskrev Malmös skolkommunalråd Katrin Stjernfeldt Jammeh beslutet:

För att en ny skola ska få etablera sig krävs två ja. Det krävs att Skolinspektionen garanterar kvalitetskraven, och det krävs att kommunen säger ja.¹⁹

Beslutet så som det antogs i Socialdemokraternas centrala policydokument Framtidskontraktet är också tydligt: "Kommunerna ska ges ett avgörande inflytande vid nyetableringar. Det ska krävas ett samarbetsavtal med den offentliga huvudmannen för att etablera en ny fristående skola."

Denna formulering var betydligt skarpare än den som Socialdemokraterna antagit i sina politiska riktlinjer 2009 där de uttryckligen skrev att avgörandet skulle finnas på nationell nivå när en friskola och en kommun inte drog jämnt.

I augusti 2013 lämnade Friskolekommittén över utredningen "Friskolorna i samhället" till Alliansregeringen. Utredningen är slutprodukten av ett två år långt partiöverskridande arbete. Bakom majoritetsförslaget står Socialdemokraterna, Miljöpartiet och regeringspartierna. Socialdemokraterna reserverade sig dock mot utformningen av kommitténs delförslag rörande så kallade kommunala samråd.

Det kommunala samrådet i Friskolekommitténs mening innebär att kommunen ska ges möjlighet till bättre dialog med friskolorna. Till exempel att "nya skolor i ökande grad etableras där kommunen bedömer att behoven finns och byggs ut i den takt som krävs". Det slutgiltiga beslutet om att ge friskolan tillstånd att etablera sig skulle däremot ligga kvar hos Skolinspektionen som tidigare.

Denna definition av kommunalt samråd ansåg socialdemokraterna vara otillräcklig. I reservationen vill de gå steget längre genom skrivningen "kommunen bör ha ett avgörande inflytande vid etableringen av friskolor".²⁰ Socialdemokraterna ändrade således uppfattning och lämnade därmed också den tidigare överenskommelsen med Miljöpartiet. I sitt sommartal i Stockholm anförde Löfven följande:

Vi lägger ansvaret på stat och kommun att se till att det inte blir överetablering av skolor /.../ En skola som vill starta måste ha ett samarbetsavtal med kommunen, annars blir det ingen ny skola.²¹

Under en pressträff i augusti 2013 svarade Löfven klagörande på frågan om den fria etableringsrätten därmed sätts ur spel: "Ja".²²

Under april 2014 förtydligade Socialdemokraterna ytterligare sin syn på vidden av kommunernas inflytande. I sitt alternativ till alliansregeringens proposition om fristående skolor kräver de ett obligatoriskt samarbetsavtal mellan kommuner och friskolor vid nya

¹⁹ Eriksson & Holmgren, 2013

²⁰ Friskolekommittén, 2013

²¹ TT, Västerbottenskuriren, 2013

²² Van der Brink, 2013

etableringar. Enligt förslaget ska friskolorna också behöva redovisa hur de kan bidra till en ökad "social sammanhållning" och "minskad skolsegregation" för att få tillåtelse att starta.²³

När det gäller vinstutdelning är Socialdemokraternas hållning svårtydd. I policydokumentet Framtidskontraktet står att bland annat att "Gemensamma resurser för välfärd ska gå till välfärd – inte till aktieägares vinstuttag. Vinstintresset ska inte vara styrande i välfärden".²⁴ Detta kan antingen tolkas som att vinstuttag bör undanröjas, eller som att vissa vinster är tillåtna i begränsad omfattning. Socialdemokraternas förslag om en syftesparagraf, det vill säga att utbildningsföretagen i sin bolagsordning ska ange utbildning och inte vinst som syfte, antyder också att vinster kan vara legitima så länge de inte är det överordnade syftet.²⁵

En rimlig tolkning av Socialdemokraternas hållning i frågan är att vinstuttag inte kategoriskt bör förbjudas, men att det ska bli betydligt svårare att kunna dela ut vinstmedel. Till exempel genom att kräva en viss lärartäthet och genom krav på långsiktigt ägande.²⁶

Vad händer om ett kommunalt veto införs?

Om ett kommunalt veto blir verklighet riskerar Sverige att få ett system som innebär att kommunpolitiker får en godtycklig rätt att säga nej till nyetableringar. Bland de skäl som i praktiken kan komma att avgöra vilka friskolor som skulle få etablera sig finns ideologiska föreställningar, politikernas egna preferenser och rädsla för konkurrens med den egna kommunala skolverksamheten. Det är knappast en situation som är förenligt med en rättsstats principer om förutsägbarhet, rättssäkerhet och näringsfrihet.

Tittar vi samlat på de potentiella konsekvenser som ett kommunalt veto kan medföra ser vi att principerna från friskolereformen 1992 sätts ur spel. Friskolereformen syftade till att det ska vara *föräldrarnas och elevernas efterfrågan* på skolor som ska vara avgörande för om en skola kan etablera sig eller inte (efter en grundläggande kvalitetsgranskning av Skolinspektionen). Med Socialdemokraternas förslag blir det i stället *kommunpolitikernas tycke* som avgör om en friskola får etablera sig.

Makten flyttas från köksbordet till kommunhuset

Att politikernas egna åsikter avgör blir tydligt när ledande kommunpolitiker uttrycker att de måste se att det finns ett behov av skolan för att de ska kunna ställa sig bakom nyetableringen. Då bortser de från att det redan idag finns ett krav på att en friskola ska kunna visa på att det finns en efterfrågan från elever för att Skolinspektionen ska lämna ett tillstånd. Eftersom kommunpolitikerna uppenbarligen inte accepterar detta regelverk så ligger det nära till hands att undra hur de tänker sig att efterfrågan på en viss skola ska uttryckas. Eller handlar det bara om rätten för de lokala politikerna att få bestämma? Detta i kontrast

²³ Socialdemokraterna, 2014

²⁴ Socialdemokraterna, Framtidskontraktet, 2014

²⁵ Baylan & Löfven, 2014

²⁶ Röstlund, 2014

med dagens system där föräldrarna och eleverna faktiskt visar vilken efterfrågan som finns genom sitt val av skola. Hårt uttryckt så skulle bedömningen om vilken skola som passar ens barn inte längre göras hemma vid köksborden, utan i kommunhusen. Det finns således en risk att en mångfald av skolor ersätts med ett skolutbud som faller de rådande lokala politikerna i smaken, oavsett kvalitet.

Monopolställning

Friskolereformen infördes för att öka mångfald och för att stärka individens möjlighet att välja den skola som passar hen bäst. Det fria skolvalet har öppnat möjligheter att välja en annan skola än den som ligger närmast bostaden. Nu är det tydligt att vinden vänt. Viljan att från politiskt håll begränsa elevernas möjlighet till skolval riskerar att få oönskade konsekvenser. I praktiken kan ett kommunalt veto innebära att befintliga skolor, kommunala såväl som friskolor, får en ny monopolställning. En sådan situation riskerar att försvaga de incitament för kvalitetsutveckling som forskare kunnat konstatera blivit följden när friskolor etablerat sig i kommuner där det tidigare bara funnits kommunala skolor. Redan etablerade skolor behöver inte oroa sig för att erbjuda den bästa utbildningen och den bästa skolmiljön. Om föräldrar och elever är missnöjda har de ändå inga nya alternativ att vända sig till.

Godtyckliga villkor för vinstsyftande friskolor

S/Mp-regeringens överenskommelse med Vänsterpartiet är tydlig med att kommunpolitikerna ska avgöra om nya vinstsyftande friskolor ska få starta verksamhet i deras kommun. Ett vinstskeptiskt kommunalråd skulle dessutom få befogenheten att sätta stopp för nya vinstutdelande friskolor utan att riksdagen nödvändigtvis infört ett nationellt förbud mot vinstutdelning. Redan idag kan vi konstatera att det av Göteborg kommuns budget framgår att de kommer att säga nej till etablering av friskolor som inte tydligt anger att de har ett ideellt syfte. Att kommunen inte har lagen på sin sida i detta budgetbeslut verkar inte bekymra de styrande partierna.

Försämrat kvalitetsarbete

Varje friskola är givetvis unik, men på en aggregerad nivå visar flera studier att friskolornas existens driver på utvecklingen mot högre kvalitet. Enligt en undersökning från Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU, kan ett positivt samband uppvisas mellan en större andel friskoleelever i kommunen och bättre studieresultat. Sambandet syns både på nationella prov i årskurs nio samt på prestationer i gymnasiet och i eftergymnasiala studier.²⁷

Resultaten stämmer överens med den enkätundersökning som Skolverket lät göra där de frågade kommunerna hur de hanterat den ökade konkurrensen om elever på gymnasienivå. Åtta av tio kommuner svarade att konkurrensen lett till förbättrad kvalitet i den egna verksamheten. Kommunerna pekade själva på bättre måluppfyllelse, kompetensutveckling

²⁷ Böhlmark & Lindahl, 2012

av personalen och förbättrat bemötande.²⁸ Det stämmer även överens med den bild politikerna har av vad konkurrensen ifrån friskolor har inneburit. I en rapport ifrån Svenskt Näringsliv vittnar politiker, tjänstemän och skolledare alla om att friskolorna haft en positiv effekt för mångfalden för att uppnå pedagogiska och organisatoriska innovationer och för att öka kostnadsmedvetenheten.²⁹

Sämre likvärdighet

Utifrån hur socialdemokratiska lokalpolitiker har agerat under 2010-2014 kan vi dra slutsatsen att om ett kommunalt veto införs så kan skillnaderna mellan kommunerna komma att öka. Elevernas bostadsort skulle få större betydelse för deras skolgång vilket skulle minska likvärdigheten. Enligt Socialdemokraterna är det kommunala vetot ett sätt att bidra till större jämlikhet mellan elever. Frågan är dock hur jämlikheten ska garanteras när elevens bostadsort avgör möjligheten att välja?

Om ett kommunalt veto införs riskeras en tudelning mellan elever i friskolevänliga och friskoleskeptiska kommuner. Eleverna i friskolevänliga kommuner kommer ha ett utbud av olika skolor som de kan välja mellan utifrån vad som passar dem bäst. Finns det en efterfrågan bland föräldrarna på specialinriktningar eller pedagogiska profiler så kommer detta kunna erbjudas. Elever i friskoleskeptiska kommuner kommer i stället att bli placerade utifrån politikernas önskan om effektiv planering, om de inte utnyttjar det fria skolvalets möjligheter och väljer en skola i en annan kommun. Ett alternativ som främst skulle finnas för de som bor i storstadsregionerna och för familjer som har möjlighet att flytta eller ordna med egen skjuts till den nya skolan – dvs. långt ifrån alla.

Ökad betydelse för lobbying och personliga kontakter

En annan viktig aspekt av en eventuell nyordning kring friskoleetableringar är på vilket sätt det påverkar politikernas makt. Om ett kommunalt veto införs skulle det innebära att friskolornas relationer till de lokala politikerna blir det väsentliga för deras etablering. En gråzon riskerar att skapas där friskolor känner sig tvungna att använda personliga kontakter och lobbying för att få möjlighet att verka i en kommun. I stället för att använda sina resurser för att göra sina skolor efterfrågade bland familjerna i en kommun skulle resurser användas för att bearbeta skolpolitiker. De erfarenheter som många byggbolag har av behovet att bygga goda relationer med kommunerna, för att få markanvisningar och möjligheter att påbörja projekt, borde här avskräcka.³⁰

²⁸ Skolverket, 2010, sid. 42-43

²⁹ Dahl & Gutiérrez-Aranda, 2012

³⁰ Konkurrensverket, 2013

Resultat

Metod

För att studera vilka effekter ett kommunalt veto skulle få idag, har vi studerat hur friskoleetableringarna hade sett ut om det hade existerat ett kommunalt veto under 2010-2014. Hade det påverkat de friskolor som nu har etablerat sig runt om i landet? För att få svar på den frågan har vi kartlagt hur Socialdemokratiskt ledda kommuner agerat under föregående mandatperiod. Genom att studera kommunernas remissvar så har vi fått svar på om de valt att tillstyrka eller avstyrka friskolornas etablering i respektive kommun.

Skolinspektionen har tagit fram en lista över de godkända ansökningarna från mandatperioden. Därefter har vi jämfört denna med en förteckning över vilka kommuner som under tiden varit S/ V och MP-styrda och granskat hur de S/V/MP-styrda kommunerna yttrat sig över de godkända ansökningarna. Undersökningen genomfördes per telefon och mail, samt genom sökning i webbdarium där så varit möjligt, under perioden 5 maj - 15 juni 2015.

Via kommunernas registratorer, nämndsekreterare eller utbildningsledare, inhämtades remissvar över de skolor som velat etablera sig i kommunen under förra mandatperioden och fått etableringstillstånd av Skolinspektionen. Totalt har 97 remissvar samlats in, som då har gett information om hur respektive socialdemokratiskt ledd kommun agerade mellan 2010-2014.

Kommunernas argumentation

Undersökningen har gett ett tydligt resultat. 87 procent av ansökningarna avstyrktes för de grundskolor som blivit godkända av Skolinspektionen. I relation till andra politiska konstellationer skiljer sig andelarna. I kommuner med blocköverskridande ledning har annan argumentation framförts och andelen skolor som tillstyrktes var 36 procent jämfört med 13 procent i S-ledda kommuner.

Demografiska bekymmer

Det oftast förekommande skälet till kommunens avstyrkande är bristande eller vikande elevunderlag, alltså demografiska aspekter. Därefter anförs konkurrens med befintliga alternativ och potentiellt skenande kostnader för kommunerna för att bedriva egen verksamhet. I Skellefteå yttrade sig kommunen på detta sätt:

Skellefteå kommun ser ekonomiska, pedagogiska och organisatoriska svårigheter om Baggium Utbildning ABs (idag Praktiska red. anm.) grundskola godkänns. Skellefteå kommun har under 2006-2013 en kraftigt vikande elevutveckling främst i åk 6-9. Skellefteå kommun arbetar med ett strategiskt förändringsarbete för att anpassa skolverksamheten utifrån en negativ elevutveckling på 1 900 elever under 2006-2013.³¹

³¹ Ur yttrande över Baggium Utbildning AB, till Skolinspektionen 2010-04-22, från Barn- och utbildningsförvaltningen i Skellefteå kommun

I Norrköping ansåg kommunen att såväl ekonomin och kvaliteten skulle bli lidande om Lärande i Östergötland AB (idag Lärande i Sverige AB) tilläts etablera sig, samt att förbättringsarbetet som kommunen ville genomföra skulle störas av andra aktörer:

Något behov av en utökning av fristående friskolorna i kommunen finns inte. En utökning av en till fristående skola medför bara att fler enheter måste dela på det begränsade ekonomiska utrymmet som kommunen har och försvårar arbetet med att öka kvalitén i den kommunala skolan. Kommunens arbete och ambition med att åstadkomma en likvärdig skola påverkas också. Den optimering av skolverksamheten i form av förtätningar som nu pågår ger kommunen möjlighet att bibehålla den kvalité som nu råder men också ett handlingsutrymme för kvalitetsutveckling.³²

Mångfald inte något positivt

Många kommuner använder sig även av argumentet att friskolan inte skulle tillföra något till utbudet på orten, som kommunen inte redan står för själv. Exempel ur ett remissvar från Eskilstuna:

Kommunfullmäktige avstyrkte ansökan med motiveringen att den föreslagna etableringen genom British Junior inte tillför eleverna nya valmöjligheter, eftersom utbildningen i stort sett har samma innehåll och inriktning som redan finns idag hos en annan friskoleaktör. Kommunfullmäktige motiverade vidare en avstyrkan med hänvisning till den ekonomiska, pedagogiska och organisatoriska risk densamma utgör. Partierna i alliansen reserverade sig emot beslutet till förmån för ett eget förslag.³³

Här talar alltså kommunen om etablerandet av friskolor som en risk, istället för en möjlighet till större pedagogisk mångfald. Retoriken känns igen från Gävle kommun, där det dras en logisk linje från friskoleetablering till nedläggningar av andra skolor:

Pedagogiskt och organisatoriskt påverkas elevers skolgång vid skolnedläggningar genom att de tvingas byta skola och lärare. Detta påverkar i sin tur det arbete som pågår i kommunen med inriktning mot ökad måluppfyllelse och bättre resultat. Likvärdigheten äventyras för de elever som genom ett icke-val tvingas till ändrade förutsättningar.³⁴

Segregering

Vissa kommuner menar på att etablering av fristående skolor leder till segregering, trots att fristående skolor har högre mångfald än kommunala skolor samt undersökningar³⁵ som pekar

³² Ur yttrande över Lärande i Östergötland AB, till Skolinspektionen 2011, från Barn- och ungdomsnämnden i Norrköpings kommun

³³ Ur protokollsutdrag vid Kommunfullmäktiges sammanträde 25 november 2010, från Eskilstuna kommun

³⁴ Ur yttrande över Kunskapsskolan i Sverige AB, till Skolinspektionen 14 april 2011, från Barn- och Ungdom i Gävle kommun

³⁵ Fölster & Renstig, 2013

på att det snarare är frånvaron av konkurrens som leder till sämre skolresultat. Exempel från Borås:

I Borås, precis som i riket, ser vi att etablering av fristående skolor medför en större segregering. De fristående skolorna startar inte i de mest socioekonomiskt utsatta områdena där också benägenheten att aktivt välja en annan skola är som lägst. Istället är det elever från angränsande mer välbärgade områden som väljer bort den kommunala skolan och tar sig till den fristående skolan lite längre bort.³⁶

De ansökningar som tillstyrkts

De 13 procent av ansökningarna som tillstyrkts i sin helhet, kan hänföras till ett par olika faktorer. Ibland har grundskolan en särskild prägning, som då Göteborg Stad tillstyrkte ansökan från Nya Änglagårdsskolan att starta en idrottsprofilerad utbildning till hösten 2013³⁷ eller då Finspångs kommun godkände Lärande i Östergötland AB, med profilen entreprenöriellt lärande, hälsa och modern teknik, att etablera sig i staden.³⁸

I Södertälje godkändes Kunskapsskolan AB som huvudman för en fristående skola, med hänvisning till att kommunens egna skolor inte skulle räcka till för att tillgodose elevunderlaget under de kommande åren.³⁹ Sammantaget är det alltså då skolan har en inriktning som kommunen inte själv erbjuder, respektive när den kommunala skolan inte har plats för alla elever, som det händer att S-, V- eller MP-styrda kommuner godkänner etableringar.

Slutsats

Av undersökningen framgår det tydligt att kommunens planeringsperspektiv, inte elevens skolvalperspektiv eller kvalitetsperspektivet, utgör grunden för kommunpolitikernas beslut att säga nej. Det handlar om att en huvudman, kommunen, inte vill se konkurrens från en annan huvudman, en fristående skola. Det finns inte heller grund för påståenden som att det blir dyrare för kommunen om en friskola etablerar sig. Det finns tvärtom forskning som visar att det inte stämmer.⁴⁰ Men en sak är säker, att om det hade funnits ett kommunalt veto under 2010-2014 hade tusentals elever och alla de lärare som idag är verksamma i dessa skolor inte fått den möjlighet som de har idag, att välja något annat än den kommunala skolan. Sverige hade varit ett fattigare land i flera avseenden. Ett kommunalt veto under 2010-2014 hade orsakat ett långt mer begränsat utbud av friskolor, och därmed ett starkt begränsat urval för elever och föräldrar, i de kommuner som styrts av de rödgröna partierna.

³⁶ Ur remissvar över Lärande i Sverige AB, till Skolinspektionen 7 april 2014, från Kommunstyrelsen i Borås stad

³⁷ Ur remissvar över Gothenburg Association AB, till Skolinspektionen 7 mars 2012, från Göteborgs stad

³⁸ Ur remissvar över Lärande i Östergötland AB, till Skolinspektionen 21 juni 2010, från Finspång kommun

³⁹ Ur tjänsteskrivelse över Kunskapsskolan i Södertälje, till Skolinspektionen 15 april 2011, från Kommunstyrelsen i Södertälje kommun

⁴⁰ Böhlmark & Lindahl, 2012

Bilaga 1 - Beslut

Kommun	Skola	Huvudman	Beslut
Avesta	Entréskolan i Avesta	AmiSgo AB	avstyrks
Borlänge	Kunskapsskolan Borlänge i Borlänge kommun	Kunskapsskolan i Sverige AB	avstyrks
Borlänge	Norrskenet Friskola i Borlänge kommun	Norrskenet Friskolor AB	avstyrks
Borås	Erlaskolan i Borås	Lärande i Sverige AB	avstyrks
Borås	F-9, Erlaskolan i Borås stad	Lärande i Östergötland AB	avstyrks
Borås	Förskola, Åk 1-5, JENSEN Grundskola Borås i Borås stad	JENSEN Education college AB	tillstyrks
Borås	Åk F-9, Framtidsskolan i Borås i Borås stad	Mohamed Aabi	tillstyrks
Borås	åk f-9, Borås praktiskt-tekniska skola i Borås kommun	Baggium Utbildning AB	tillstyrks
Borås	JENSEN grundskola Eskilstuna	JENSEN education College AB	avstyrks
Eskilstuna	Entréskolan	AmiSgo AB	avstyrks
Eskilstuna	6-9, Kunskapsskolan Eskilstuna	Kunskapsskolan i Sverige AB	avstyrks
Eskilstuna	F-6, Näshulta Friskola i Eskilstuna kommun	Näshulta Framtid	tillstyrks
Eskilstuna	British School AB	British Schools AB	avstyrks
Falun	Internationella Engelska Skolan Falun	Internationella Engelska Skolan AB	avstyrks
Falun	Erlaskolan	Lärande i Sverige AB	avstyrks
Finspång	Erlaskolan	Lärande i Sverige AB	tillstyrks
Finspång	åk f-9 Lärandeskolan i Finspångs kommun	Lärande i Östergötland AB	tillstyrks
Malmköping	Europaskolan Malma	Europaskolan Grundskola AB	avstyrks
Gävle	Erlaskolan i Gävle	Lärande i Sverige AB	avstyrks
Gävle	JENSEN grundskola Gävle	JENSEN education college AB	avstyrks
Gävle	Erlaskolan	Lärande i Sverige AB	avstyrks
Gävle	Thoren Grundskola	ThorenGruppen AB	avstyrks
Gävle	Åk 6-9, Kunskapsskolan Gävle	Kunskapsskolan i Sverige AB	avstyrks
Göteborg	Centrina Centrum	Centrina Utbildning AB	avstyrks
Göteborg	JENSEN grundskola Göteborg	JENSEN education College AB	avstyrks
Göteborg	Centrina City	Centrina Utbildning AB	avstyrks
Göteborg	Internationella Engelska Skolan Göteborg II	Internationella Engelska Skolan AB	avstyrks
Göteborg	JENSEN grundskola Göteborg	JENSEN education college AB	avstyrks
Göteborg	Nya Änglagårdsskolan	Gothenburg Association AB	tillstyrks
Göteborg	Förskoleklass, Åk 1-9, Montessori Plus i Göteborgs stad	LÄRMIG i Göteborg AB	avstyrks
Göteborg	6-9, Fenestra Billdal i Göteborgs stad	Fenestra Utbildning AB	avstyrks
Göteborg	6-9, Centrina Nord i Göteborgs stad	Centrina Utbildning AB	tillstyrks
Göteborg	Centrina Väst i Göteborgs stad	Centrina Utbildning AB	avstyrks
Göteborg	Internationella Engelska Skolan i Göteborg	Internationella Engelska Skolan i Sverige AB	avstyrks
Göteborg	Åk 6-9, Snitz Resursskola Göteborg i Göteborgs stad	PPS Power Planning System AB	avstyrks
Göteborg	Mångkulturella skolan i GBG kommun	Wissam Utbildning AB	tillstyrks
Göteborg	åk f-9, Kunskapsskolan Göteborg i Göteborgs kommun	Kunskapsskolan i Sverige AB	avstyrks
Kiruna	Norrskenet skola	Norrskenet Friskolor AB	avstyrks
Kiruna	6-9, Kiruna Nya Högstadieskola i Kiruna kommun	Kiruna Nya Högstadieskola Ekon förening	avstyrks
Kramfors	Förskoleklass, Åk 1-6, Docksta friskola i Kramfors	Docksta friskola ekonomisk förening	avstyrks
Luleå	Åk 6-9, Nya Läroverket Kurirenhuset i Luleå kommun	B&G Läroverket AB	avstyrks
Luleå	Internationella Engelska Skolan Luleå	Internationella Engelska Skolan AB	avstyrks
Malmö	JENSEN grundskola Malmö	JENSEN education College AB	avstyrks
Malmö	Kunskapsskolan Malmö	Kunskapsskolan i Sverige AB	avstyrks

Malmö	Internationella Engelska Skolan Malmö	Internationella Engelska Skolan AB	avstyrks
Malmö	JENSEN grundskola Malmö	JENSEN education college AB	avstyrks
Malmö	Lilla Humfryskolan	Lilla Humfryskolan AB	avstyrks
Malmö	Östra Skolan 2	Östra Skolan AB	avstyrks
Malmö	Förskoleklass, Åk 1-9, Primaskolan i Malmö stad	Primaskolan i Sverige AB	avstyrks
Malmö	Åk 6-9, Kunskapsskolan Malmö i Malmö stad	Kunskapsskolan i Sverige AB	avstyrks
Malmö	6-9, Östra skolan i Malmö stad	Östra skolan AB	avstyrks
Malmö	1-9, Kilowattskolan i Malmö i Malmö stad	Kilowatt	avstyrks
Malmö	Internationella Engelska Skolan i Malmö i Malmö stad	Internationella Engelska Skolan i Sverige AB	avstyrks
Malmö	6-9, Snitz Resursskola Malmö i Malmö stad	PPS Power Planning System AB	avstyrks
Malmö	åk f-9, Malmö praktiskt-tekniska skola i Malmö kommun	Baggium Utbildning AB	avstyrks
Motala	Förskola, Åk 1, Åk 4, Åk 7, Lärandeskolan i Motala kommun	Lärande i Östergötland AB	avstyrks
Norrköping	Erlaskolan	Lärande i Sverige AB	avstyrks
Norrköping	Förskoleklass, Åk 1-9, Erlaskolan i Norrköpings kommun	Lärande i Östergötland AB	avstyrks
Norrköping	4-9, Internationella Engelska Skolan i Norrköping	Internationella Engelska Skolan i Sverige AB	avstyrks
Nyköping	Studiero	HVB Lappetorp AB	avstyrks
Nyköping	Förskoleklass, Åk 1-9, Erlaskolan i Nyköping	Lärande i Östergötland AB	avstyrks
Nyköping	Förskoleklass, Åk 1-6, Vrena friskola i Nyköpings kommun	Vrena friskola	avstyrks
Nyköping	Åk f-6 lästringe friskola i Nyköpings kommun	Föräldrakooperativet Kojan	avstyrks
Oskarshamn	åk f-9 Lärandeskolan i Oskarshamns kommun	Lärande i Östergötland AB	avstyrks
Piteå	Lillpite Friskola	Ekonomiska föreningen för Lillpite friskola	avstyrks
Heby	Svartådalens Skola	Svartådalens Skola AB, (svb)	avstyrks
Skellefteå	6-9, Idrottsskolan Concordia i Skellefteå kommun	Markus Karlsson	avstyrks
Skellefteå	åk f-9, Skellefteå praktiskt-tekniska skola i Skellefteå	Baggium Utbildning AB	avstyrks
Södertälje	Elafskolan	Aprendere skolor AB	avstyrks
Södertälje	Åk 6-9, Kunskapsskolan Södertälje	Kunskapsskolan i Sverige AB	tillstyrks
Södertälje	Förskoleklass, Åk 1-9, Mora Parks förskola och skola i Södertälje	Stiftelsen Mora Park	avstyrks
Töreboda	Förskola, Åk 1-5, Fredsbergs Friskola i Töreboda kommun	Fredsbergs Friskola Ekonomisk Förening	tillstyrks
Umeå	Internationella Engelska Skolan Umeå	Internationella Engelska Skolan AB	avstyrks
Umeå	Förskoleklass, Åk 1-9, Primaskolan i Umeå kommun	Primaskolan i Sverige AB	avstyrks
Umeå	F-9, Norrskenet's Friskola i Umeå kommun	Norrskenet's Friskolor AB	avstyrks
Västerås	IQRA Skolan	IQRA Utbildning AB	avstyrks
Västerås	grundskola, Årskurser: Åk 6-9, Alfaskolan i Västerås stad	Q21 Skol AB	avstyrks
Västerås	Förskoleklass, Åk 1-9, Erlaskolan i Västerås i Västerås stad	Lärande i Östergötland AB	avstyrks
Västerås	Förskoleklass, Åk 1-9, KLARA Privata Skola Västerås i Västerås	Information och Kompetens i Sverige AB	avstyrks
Västerås	4-9, Internationella Engelska Skolan i Västerås i Västerås stad	Internationella Engelska Skolan i Sverige AB	avstyrks
Västerås	ÅK 6-9, Entréskolan i Västerås stad	AmiSgo AB	avstyrks
Västerås	åk f-5, British Junior - School of Eskilstuna i Västerås kommun	British Schools AB	avstyrks
Västerås	åk f-6-9, British Junior 6-9 - School of Västerås i Västerås	British Schools AB	avstyrks
		Total	83
		Tillstyrks	11
		Avstyrks	72